

TÜRKÇE VE DİL BİLGİSİ

YAZIM KURALLARI.....2

YAZIM KURALLARI

BÜYÜK HARFLERİN KULLANIMI

⦿ Cümleler büyük harfle başlar.

» Dehanın yüzde biri hüner, yüzde doksan dokuzu da terdir.

📌 NOT

✓ Cümle içinde tırnak veya ayraç içine alınan cümleler büyük harfle başlar ve sonuna uygun noktalama işareti konur.

» Atatürk “**H**ayatta en hakiki mürşit ilimdir.” diyor.

⦿ Kişi ad ve soyadları, takma adlar büyük harfle başlar.

» **M**ustafa **K**emal **A**tatürk, **O**rhan **V**eli, **M**uhibbi (**K**anuni **S**ultan **S**üleyman)...

⦿ Kişi adlarından önce veya sonra gelen saygı sözleri, unvanlar, lakaplar, meslekler, rütbe adları büyük harfle başlar.

» Hamdi **B**ey, **Y**üzbaşı Hüseyin **B**ey, **D**oktor Nazım, **M**uhtar Ali, **T**opal Kerim...

NOT

- ✓ Akrabalık bildiren adlar; lakap veya unvan değeri kazandığında büyük harfle başlar.
 - » Gülsüm Bacı bizim de falımıza bakıver. (lakap)
 - » Sultan Ana fedakâr bir Anadolu kadınıdır. (lakap)
 - » Fatih eniştem bize de söz verdi. (akrabalık)
 - » İsmail amcam gelecek mi? (akrabalık)
- ⦿ Saygı sözlerinden sonra gelen makam, mevki, unvan bildiren kelimeler büyük harfle başlar.
 - » Sayın **Bakan**, Sayın **Vali**...
- ⦿ Hayvanlara verilen adlar büyük harfle başlar.
 - » **Fino**, **Karabaş**, **Sarıkız**, **Maviş**, **Pamuk**...
- ⦿ Ulus, dil, din, mezhep, devlet adları büyük harfle başlar.
 - » **Türk**, **Rus**, **Arap**; **Türkçe**, **Farsça**, **Rusça**; **Hristiyanlık**, **Müslümanlık**, **İslamiyet**; **Hanefilik**, **Şafilik**; **Türkiye Cumhuriyeti**, **Azerbaycan Cumhuriyeti**...

- ⦿ Kurum, kuruluş ve kurul adlarının her kelimesi büyük harfle başlar.
 - » Türkiye **B**üyük **M**illet **M**eclisi, **T**ürk **D**il **K**urumu, **A**tatürk **O**rman **Ç**iftliği, **İ**stanbul **Ü**niversitesi, **K**imya **B**ölümü...
- ⦿ Kıta, bölge, ülke, il, ilçe, semt, köy, mahalle, cadde, bulvar, sokak gibi yer adları büyük harfle başlar.
 - » **A**vrupa, **A**syaya; **M**armara **B**ölgesi, **D**oğu **A**nadolu **B**ölgesi; **A**lmanya, **İ**ran; **İ**stanbul, **Ç**orum, **S**akarya; **A**kçaköy, **B**eşiktaş; **K**azlıçeşme, **K**andilli; **A**kbulut, **K**umyazı; **Ç**ilekli **M**ahallesi; **B**ağdat **C**addesi; **A**tatürk **B**ulvarı; **B**irsən **S**okak...

📌 NOT

- ✓ Özel ada dahil olmayıp tamlama kuran il, ilçe, bucak, köy, belde gibi sözler küçük harfle başlar.
 - » Elazığ **i**li, Şehit Kâmil **i**lçesi, Akdoğanlar **k**öyü, Uzungöl **b**eldesi...
- ⦿ Yer adlarında ilk isimden sonra gelen deniz, nehir, göl, dağ, boğaz vb. tür bildiren isimler büyük harfle başlar.
 - » Ege **D**enizi, Ağrı **D**ağı, Fırat **N**ehri, Van **G**ölü, Zigana **G**eçidi, Çanakkale **B**oğazı...

- ⦿ Gezegene ve yıldız adları büyük harfle başlar. Ancak "dünya, güneş, ay" kelimeleri gezegen anlamı dışında kullanıldığında küçük harfle başlar.
 - » **Merkür, Venüs, Jüpiter, Dünya, Güneş, Ay...**
 - » Bugün **dünya** kadar isim var. (Pek çok anlamında)
 - » Bu oda hiç **güneş** almıyor. (Güneş ışığı, ısısı anlamında)
 - ⦿ Tarihî olay, çağ ve dönem adları büyük harfle başlar.
 - » **Milli Mücadele, Orta Çağ, Yükselme Dönemi, Kurtuluş Savaşı...**
 - ⦿ Kitap, dergi ve sanat eserlerinin her kelimesi büyük harfle başlar.
 - » **Sinekli Bakkal, Başını Vermeyen Şehit; Bilim Çocuk, Mavi Kırlangıç, Yedi Meşale; Kaplumbağa Terbiyecisi...**
- 📌 NOT**
- ✓ Özel ada dahil olmayan gazete, dergi, tablo vb. sözler büyük harfle başlamaz.
 - » Milliyet **gazetesi**, Türk Dili **dergisi**, Kur'an Okuyan Kız **tablosu...**
 - ⦿ Düşünce, hayat tarzı, politika vb. anlamlar bildirdiğinde "doğu" ve "batı" sözlerinin ilk harfleri büyük yazılır.
 - » Bu kültür bize **Batı'dan** gelmiştir.
 - » İçimde her zaman **Doğu'nun** felsefe anlayışı vardır.

NOT

- ✓ Bu sözler yön bildirdiğinde küçük yazılır.
- » Bursa'nın **doğusu**, Ankara'nın **batısı**...
- ⦿ Millet, yer, kişi adlarıyla kurulan birleşik kelimelerde özel adlar büyük harfle başlar; ikinci kelime küçük harfle yazılır.
- » **Brüksel lahanası**, **Maraş dondurması**, **Japon gülü**, **Hindistan cevizi**, **Antep fıstığı**...
- ⦿ Özel adlardan türetilen bütün kelimeler büyük harfle başlar.
- » **Türklük**, **Türkçülük**, **Türkçe**, **Avrupalı**, **Asyalılık**, **Darvinci**, **Konyalı**...
- ⦿ Kitap, makale, tiyatro eseri, kurum adı vb. özel adlarda yer alan kelimelerin ilk harfleri büyük yazıldığında "ve, ile, ya, veya, yahut, ki, da, de" sözleriyle "mı, mi, mu, mü" soru eki küçük harfle yazılır.
- » **Mai ve Siyah**, **Suç ve Ceza**, **Leyla ile Mecnun**, **Turfanda mı Yoksa Turfa mı?**, **Diyorlar ki**...
- ⦿ Ulusal, resmî ve dinî bayramlarla anma ve kutlama günlerinin adları büyük harfle başlar.
- » **Cumhuriyet Bayramı**, **19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı**, **Ramazan Bayramı**, **Nevruz Bayramı**, **Miraç Kandili**; **Anneler Günü**, **Öğretmenler Günü**, **Dünya Tiyatro Günü**, **14 Mart Tıp Bayramı**, **Hıdırellez**...

- ⦿ Belirli bir tarih bildiren ay ve gün adları büyük harfle başlar.
 - » 29 **Mayıs** 1453 **Salı** günü İstanbul Türklerin himayesine girdi.
 - » İstanbul'daki Lale Festivali 25 **Haziran**'da başlayacak.
- ⦿ Belirli bir tarihi belirtmeyen ay ve gün adları küçük harfle başlar.
 - » Bilim Kurulu, toplantılarını genellikle **salı** günleri yapar.

📌 NOT

- ✓ Özel ad, kendi anlamı dışında yeni bir anlam kazanmışsa büyük harfle başlamaz.
 - » **donkişotluk** (gereği yokken kahramanlık göstermeye kalkışma)
 - » **allahlık** (saf, zararsız kimse)
- ✓ Para birimleri büyük harfle başlamaz.
 - » Bir **avronun** kaç **dolara**, bir **doların** da kaç **liraya** geldiğini hesaplamaya çalışıyordu.

SAYILARIN YAZIMI

- ⦿ Sayılar metin içerisinde yazıyla yazılabildiği gibi rakamla da yazılabilir. Özellikle saat, ölçü, para tutarı, istatistik verilere ilişkin sayıların yazımında rakam kullanılır.
 - » İlçe, son yıllarda **üç** büyük felaket yaşamıştı.
 - » On gün içinde toplamda % 50'lik bir zam yapılmıştı.
- ⦿ Birden fazla kelimedenden oluşan sayılar ayrı yazılır. Saatler ve dakikalar yazıyla ya da rakamla yazılabilir.
 - » İki yüz seksen beş odalı sarayın tüm saatleri 09.05'te durdurulmuş.
- ⦿ Romen rakamları; tarihî olaylarda, yüzyıllarda, hükümdar adlarında, kitap ve dergi ciltlerinde, sıralanan maddelerde kullanılır.
 - » XVII. yüzyılda yaşamış olan Nedim'in bazı şiirleri kitabın III. cildine alınmıştı.
- ⦿ Sıra sayıları rakamla veya yazıyla yazılabilir. Rakamla yazılırsa rakamdan sonra nokta konur ya da kesme işareti konularak sırayı belirten ek (-nci) yazılır, ayrıca nokta konmaz.
 - » 25. → 25'inci
 - » XIII. → XIII'üncü

⦿ Üleştirme sayıları rakamla değil, yazıyla yazılır.

» 2'şer (**yanlış**) → ikişer (**doğru**)

» 100'er (**yanlış**) → yüzer (**doğru**)

"DE", "Kİ" VE "Mİ" NİN YAZIMI

⦿ Bağlaç olan "da/de" ayrı yazılırken ek olan "-da/-de" bitişik yazılır ve "-ta/-te" biçiminde kullanılabilir.

» Evde hiç erzak da kalmamıştı.

⦿ Bağlaç olan "ki" birkaç örnek (sanki, oysaki, meğerki, belki, hâlbuki, çünkü, meğerki, illaki) haricinde, daima ayrı yazılır. Ek olan ki kendinden önceki sözcüğe bitişik yazılır.

» Akşamki oyun gel gör ki hiç de eğlenceli değildi.

⦿ "mı/mi/mu/mü" soru eki, daima kendinden önceki kelimedenden ayrı yazılır. Kendisinden sonra gelen ekle de bitişik yazılır. Birleşik kelimelerde bu ek, kelimelerin arasına gelebilir.

» Onunla sohbet etmeye zaman kalacak mıdır sence?

» Bu yaptıklarının sonuçlarını görüyor musun?

KISALTMALARIN YAZIMI

⦿ Kurum, kuruluş, ülke, kitap, dergi ve yön adlarının kısaltmaları, her kelimesinin ilk harflerinin büyük yazılmasıyla yapılır.

» TTK (Türk Tarih Kurumu), TD (Türk Dili), KD (Kuzeydoğu)...

⦿ Bazen kelimelerin, özellikle son kelimenin birkaç harfinin kısaltmaya alındığı da görülür. Bazen de aradaki kelimelerden hiç harf alınmadığı olur. Bu tür kısaltmalarda, kısaltmanın akılda kalabilmesi için yeni bir kelime oluşturma amacı güdülür.

» BOTAŞ (Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi), TÖMER (Türkçe Öğretim Merkezi)...

📌 NOT

✓ Gelenekleşmiş olan T.C. (Türkiye Cumhuriyeti) ve T. (Türkçe) kısaltmaları dışında büyük harfle yapılan kısaltmalarda araya ve sona nokta konmaz.

⦿ Ölçü, uzunluk ve alan birimlerinin uluslararası kısaltmaları kullanılır.

» cm (santimetre), kg (kilogram), m³ (metreküp)...

⦿ Bazı kelimelerin kısaltmasında kelimeyi oluşturan temel harfler dikkate alınır. Kısaltılan kelime özel ad ise kısaltmanın ilk harfi büyük yazılır.

» Dr. (Doktor), Alm. (Almanya), Sok. (Sokak)...

- ⦿ Küçük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde kelimenin okunuşu esas alınır.
 - » cm'yi, kg'dan, mm'den, kr.un.
- ⦿ Büyük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde kısaltmanın son harfinin okunuşu esas alınır. Ancak kısaltması büyük harflerle yapıldığı hâlde bir kelime gibi okunan kısaltmalara getirilen eklerde kısaltmanın okunuşu esas alınır.
 - » BDT'ye, TTK'den, THY'de, TL'nin; BOTAŞ'ın, UNESCO'ya, ASELSAN'da, NATO'dan...
- 📌 **NOT**
- ✓ Numara sözünün kısaltması da kelime gibi okunduğundan getirilecek olan ek okunuşa göre getirilecektir.
 - » No.lu, No.suz
- ✓ Sonunda nokta bulunan kısaltmalarla üs işaretli kısaltmalara gelen ekler kesmeyle ayrılmaz. Bu tür kısaltmalarda ek noktadan ve üs işaretinden sonra, kelimenin veya üs işaretinin okunuşuna uygun olarak yazılır.
 - » vb.leri, Alm.dan, İng.yi; m²ye (metrekareye), cm³e (santimetreküpe), 6⁴ten (altı üssü dörtten)...

BİRLEŞİK SÖZCÜKLERİN YAZIMI

⦿ Belirtisiz isim tamlamaları, sıfat tamlamaları, birleşik fiiller, ikilemeler, kısaltma grupları ve kalıplaşmış çekimli fiillerden oluşan ifadeler yeni bir kavramı karşıladıklarında birleşik sözcük olur. Birleşik sözcükler belirli kurallar çerçevesinde bitişik veya ayrı olarak yazılır.

BİTİŞİK YAZILAN BİRLEŞİK SÖZCÜKLER

⦿ Ses düşmesine uğrayan birleşik sözcükler bitişik yazılır.

» pazartesi (pazar+ertesi), kaynana (kayın+ana), niçin (ne+için), nasıl (ne+asıl), sütlaç (sütlü+aş)

⦿ "Etmek, olmak" gibi yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiiller; ses düşmesine, ses değişmesine veya ses türemesine uğrarlarsa bitişik yazılır.

» kaydetmek, affetmek, hap(i)solmak, bakakalmak, gelivermek, süregelmek...

⦿ Sözcüklerin her ikisi veya ikincisi, birleşme sırasında anlam değişikliğine uğrarsa bu sözcükler bitişik yazılır.

» akşamsefası, kuşburnu, ayşekadın (bitki adları); tavukgöğsü, alinazik, dilberdudağı (yiyecek adları); balköpüğü, gülkurusu, yavruağzı, kavuniçi (renk adları); beştaş, üçtaş, dokuztaş (oyun adları)...

⦿ Somut olarak yer bildirmeyen "alt", "üst" ve "üzeri" sözcüklerinin sona getirilmesiyle oluşturulan birleşik sözcükler bitişik yazılır.

- » ayakaltı, bilinçaltı, gözaltı, bayramüstü, olağanüstü, suçüstü, ayaküstü...
- ⦿ Ara yönleri belirten sözcükler bitişik yazılır.
 - » kuzeybatı, güneydoğu, kuzeydoğu, güneybatı.
- ⦿ "Hane, name, zade" kelimeleriyle oluşturulan birleşik kelimeler bitişik yazılır.
 - » dersane, kahvehane, yazıhane; kanunname, seyahatname, siyasetname; amcazade, dayızade...
- ⦿ Kurallı birleşik fiiller bitişik yazılır.
 - » bakakalmak, gelivermek, süregelmek, gidedurmak, düşeyazmak, çıkagelmek
- ⦿ Bir veya iki ögesi emir kipiyle kurulan kalıplaşmış birleşik sözcükler bitişik yazılır.
 - » çekyat, albeni, ateşkes, yapboz
- ⦿ Sıfat-fiil ekleriyle kurulan kalıplaşmış birleşik sözcükler bitişik yazılır.
 - » cankurtaran, gökdelen, değerbilmez, hacıyatmaz, varyemez, çokbilmiş...
- ⦿ "Ev, baş, oğlu, kızı, ağa, efendi, bey, hanım, nine, başı" sözcükleriyle kurulan bazı birleşik sözcükler asıl anlamlarını korudukları hâlde, gelenekleştikleri için bitişik yazılır.
 - » yayınevi, başkent, eloğlu, elkızı, hanımefendi, beyefendi, ağabey, hacıağa, onbaşı...

AYRI YAZILAN BİRLEŞİK SÖZCÜKLER

- ⦿ “Etmek, eylemek, olmak” gibi yardımcı fiillerle kurulan birleşik sözcükler, ilk kelimesinde herhangi bir ses düşmesi veya türemesine uğramazsa ayrı yazılır.
 - » arz etmek, dans etmek, namaz kılmak, derman bulmak, var olmak, kul olmak
- ⦿ Birleşme sırasında kelimelerinden hiçbiri veya ikinci kelimesi anlam değişikliğine uğramayan birleşik sözcükler ayrı yazılır.

Hayvan türlerinden birinin adıyla kurulanlar: köpek balığı, deve kuşu, ağustos böceği, ateş böceği, at sineği, bal arısı, dağ keçisi...

Bitki türlerinden birinin adıyla kurulanlar: ayrık otu, çörek otu, küpe çiçeği, yer elması, can eriği, çam fıstığı, şeker pancarı, kuru fasulye, kayısı kurusu...

Nesne, eşya, alet adlarından biriyle kurulanlar: lüle taşı, el kitabı, tuz ruhu, dikili taş, oturma odası, üst geçit, dolma kalem...

Yol ve ulaşım ile ilgili birleşik sözcükler: çevre yolu, hava yolu, kara yolu, köprü yolu...

Durum, olgu ve olay bildiren sözlerden biriyle kurulan birleşik sözcükler: açık oturum, ana dili, Ay tutulması, iş birliği, yer çekimi, iş bölümü...

"Bilim" ve "bilgi" sözleriyle kurulan birleşik sözcükler: dil bilimi, ruh bilimi, dil bilgisi, ses bilgisi...

"Yuvar" ve "küre" sözleriyle kurulan birleşik sözcükler: göz yuvarı, hava küre, yarım küre, taş küre...

Yiyecek, içecek adlarından biriyle kurulan birleşik sözcükler: bohça böreği, badem yağı, maden suyu, tulum peyniri, tas kebabı, yoğurt çorbası, irmik helvası, badem şekeri, İzmir köftesi...

Gök cisimleri: Çoban Yıldızı, Kutup Yıldızı, kuyruklu yıldız, gök taşı, meteor taşı...

Organ veya organ yerine geçen sözlerden biriyle kurulan birleşik sözcükler: patlak göz, elmacık kemiği, yüzük parmağı, süt dişi, kepçe kulak...

Benzetme yoluyla insanın bir niteliğini anlatmak üzere bitki, hayvan ve nesne adlarıyla kurulan birleşik sözcükler: çetin ceviz, çöpsüz üzüm, demir yumruk...

Zamanla ilgili birleşik sözcükler: bağ bozumu, gece yarısı, hafta sonu, hafta başı, gün ortası...

⦿ "Renk" sözü veya renklerden birinin adıyla kurulmuş isim tamlaması yapısındaki renk adları ayrı yazılır.

» gümüş rengi, çivit mavisi, gece mavisi, limon sarısı, safra yeşili, bal rengi

⦿ Rengin tonunu belirtmek üzere renkten önce kullanılan sıfatlar ayrı yazılır.

» açık yeşil, kara sarı, kirli sarı, koyu mavi

⦿ Yer adlarında kullanılan "batı, doğu, güneydoğu, aşağı, yukarı, orta, iç, yakın, uzak" sözcükleri ayrı yazılır.

» Batı Trakya, Doğu Anadolu, Güney Kutbu, Kuzey Amerika, Orta Anadolu, İç Asya, Uzak Doğu, Yukarı Fırat

⦿ Kişi adlarından oluşmuş "mahalle, bulvar, cadde, sokak, ilçe, köy, belde vb." yer ve kuruluş adlarında, sondaki unvanlar hariç şahıs adları ayrı yazılır.

» Yunus Emre Bulvarı, Fevzi Çakmak Mahallesi, Mustafa Kemal Caddesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Uzungöl beldesi

- ⦿ "Dış, iç, sıra" sözleriyle oluşturulan birleşik sözcük ve terimler ayrı yazılır.
 - » kanun dışı, yasa dışı, ceviz içi, hafta içi, ardı sıra, yanı sıra
- ⦿ Somut olarak yer belirten "alt" ve "üst" sözleriyle oluşturulan birleşik sözcükler ve terimler ayrı yazılır.
 - » su altı, yer altı (yüzey), böbrek üstü bezi, tepe üstü (en yüksek)